

ภาพรวมขององค์กรในการผลิตสื่อวารสารสาละวินโพสต์ และเว็บไซต์สาละวินนิวส์ออนไลน์

1. ภูมิหลัง และประวัติความเป็นมาเบื้องต้นของผู้ผลิตสื่อสาละวินโพสต์

1.1 บรรณาธิการวารสารสาละวินโพสต์ : วันดี สันติวุฒิเมธี

วันดี สันติวุฒิเมธี อดีตบรรณาธิการวารสารสาละวินโพสต์ ด้านการศึกษา นั้น สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากคณะนิเทศศาสตร์ ภาควิชาหนังสือพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปีพุทธศักราช 2538 ต่อมาได้สมัครเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรบัณฑิตอาสาสมัคร ของสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้สังคมจากสภาพความเป็นจริง โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชนบท และภาคชนบทให้มีความเข้มแข็ง ซึ่งวันดีได้เลือกเข้าไปศึกษาวิถีชีวิตของประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้านชาวปกากญอ (กะเหรี่ยง) บริเวณชายแดนไทย-พม่า ประมาณ 7 เดือน ต่อมาหลังจากเรียนจบ จึงได้เข้าทำงานที่นิตยสารสารคดี ซึ่งได้เข้าไปดำรงตำแหน่งเป็นนักเขียนประจำกองบรรณาธิการ และเริ่มมีความสนใจมากขึ้นเกี่ยวกับด้านมานุษยวิทยา ซึ่งทำให้ในเวลาต่อมาได้เลือกเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ในระหว่างปี พ.ศ. 2541-2545 เพราะเห็นว่าการเรียนในสาขานี้ น่าจะช่วยเพิ่มทักษะความรู้ มุมมอง แนวคิดที่สามารถนำไปใช้ต่อยอดในการเขียนสารคดี ซึ่งเป็นการยกระดับการเขียนให้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

การเข้าเรียนในสาขาวิชามานุษยวิทยานั้น ทำให้วันดีได้เรียนรู้ถึงแนวคิด และมุมมองที่มีต่อสังคม รวมถึงเข้าใจผู้คนมากขึ้น วันดี สันติวุฒิเมธีได้เลือกศึกษา และทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของชาวไทยใหญ่ชายแดนไทย-พม่า : กรณีศึกษาหมู่บ้านเบียงหลวง อำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่” การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงทำให้บรรณาธิการฯ ได้รู้จักกับกลุ่มข่าวของชาวไทยใหญ่ ซึ่งมีสำนักงานตั้งอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่

ในบริบทเวลา ณ ขณะนั้น อาจกล่าวได้ว่า สื่อที่เป็นภาษาไทยที่มีหน้าที่นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับสถานการณ์ต่างๆภายในประเทศพม่า นั้นนับว่ายังไม่มี สื่อกระแสหลักที่มีอยู่ตามท้องตลาดทั่วไปนั้นก็จะมักจะนำเสนอเรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับประเทศพม่าในมุมมองที่เป็นลบ มีมายาคติ และไม่มีความต่อเนื่องในการติดตามสถานการณ์พม่าที่มีความซับซ้อน ด้วยลักษณะดังกล่าวจึงทำให้สำนักข่าวไทยใหญ่ได้ชักชวนให้เข้า

มาร่วมทำงานเพื่อเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับประเทศพม่าเป็นภาษาไทย โดยใช้ชื่อเป็นภาษาไทยในช่วงเริ่มต้นว่า “ศูนย์ข่าวสาละวิน”¹

1.2 ทีมงานผู้ผลิตข่าวสาละวิน

การคัดเลือกทีมงานคนอื่นๆเข้ามาทำงานด้วยนั้น จากการสัมภาษณ์วันดี สันติวุฒิเมธี (บรรณาธิการฯ) ทำให้ผู้วิจัยทราบว่า การคัดเลือกทีมงานคนอื่นๆเข้ามาทำงานร่วมกันนั้นไม่ได้มีหลักเกณฑ์อะไรมาก แต่เป็นจังหวะ เวลา และความบังเอิญเสียมากกว่า คือ ทีมงานจะมาปีละหนึ่งคน โดยในปีแรกนั้น ด้วยจำนวนงบประมาณที่มีค่อนข้างจำกัดจึงไม่เพียงพอที่จะจ้างคนอื่น ฉะนั้นบรรณาธิการฯจึงต้องทำทุกสิ่งทุกอย่างด้วยตัวคนเดียว โดยใช้วิชาชีพที่ตนเองเรียนมาทำทุกขั้นตอน ตั้งแต่คิดจนถึงขั้นผลิตออกมา

เวลาผ่านไป 1 ปี เมื่อเข้าสู่ปีที่ 2 ของสาละวินโพสต์ กระบวนการทำงานเริ่มมีความมั่นคง และตั้งตัวได้ ประกอบกับผลงานที่ประสบความสำเร็จ เป็นที่น่าพอใจ ฉะนั้นต่อมาทางกลุ่มที่สนับสนุนงบประมาณจึงต้องการให้เพิ่มบุคลากร หรือผู้ช่วยเพิ่มเติมเข้ามาอีกเพื่อความก้าวหน้าและความรวดเร็วในการผลิตผลงาน ซึ่งในทางหนึ่งก็ถือได้ว่าเป็นการแบ่งเบาภาระของบรรณาธิการฯเอง จึงทำให้ในปีที่ 2 ได้รับ “ณัฐพร วิวรรณ” ซึ่งเป็นคนไทยที่อาศัยอยู่ในเชียงใหม่เข้ามาทำงาน หลังจากนั้นเมื่อเห็นความก้าวหน้าที่เพิ่มมากขึ้น ทางบรรณาธิการฯจึงได้เขียนโครงการเพื่อของบประมาณจากองค์กรผู้ให้การสนับสนุนต่อ จึงทำให้มีเงินเพิ่มมากขึ้นที่จะจ้างบุคลากรอีกหนึ่งท่านคือ “หนิง” ซึ่งเป็นบุคลากรคนที่ 3 ที่เข้ามาทำงานในศูนย์ข่าวแห่งนี้ หนิงถือได้ว่าเป็นคนที่ไม่ได้มีทักษะความรู้ในเรื่องการทำข่าวแต่อย่างใด หากแต่สาเหตุที่ทางบรรณาธิการฯ และทีมงานตัดสินใจเลือกเข้ามาเป็นหนึ่งในบุคลากรก็เพราะเหตุผลอันเนื่องมาจากเป็นคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แนวตะเข็บชายแดน ดังนั้นด้วยความที่อาศัยอยู่บนเส้นรนาบระหว่างประเทศไทย และประเทศพม่า จึงทำให้บุคลากรท่านนี้สามารถที่จะใช้ภาษาได้ทั้ง 2 ภาษา นั่นคือ ทั้งภาษาไทย และภาษาพม่า ที่สำคัญยังเคยเข้าร่วมกิจกรรมค่ายแลกเปลี่ยนต่างๆ ทางองค์กรฯจึงเห็นว่าบุคลากรท่านนี้น่าจะมีศักยภาพมากพอที่สามารถพัฒนาได้ จึงเป็นเหตุผลทำให้องค์กรฯได้เลือกเข้ามาทำงาน ซึ่งหน้าที่หลักๆของบุคลากรท่านนี้เลยก็คือ ‘การแปล’ โดยที่บรรณาธิการฯจะช่วยแก้ไขเพิ่มเติมปรับปรุงให้ ฉะนั้นหน้าที่ส่วนใหญ่จึงเกี่ยวข้องกับการแปลข่าวสารจากภาษาพม่า เป็นภาษาไทย ต่อมาเมื่อมีความลงตัว และมีความก้าวหน้าให้เห็นได้ชัด รวมทั้งเริ่มเป็นที่รู้จักของผู้คนใน

¹ วันดี สันติวุฒิเมธี, “ครบรอบ 8 ปีของการเดินทางท่ามกลางม่านหมอก,” วารสารสาละวินโพสต์, ฉบับที่ 59 (พฤษภาคม-มิถุนายน 2553) : 3

สังคมมากขึ้น ทางที่มงานสาละวินฯจึงได้เปิดรับบุคลากรคนที่ 4 เข้ามาเพื่อพัฒนาศักยภาพขององค์กรให้ก้าวหน้ามากขึ้น บุคลากรท่านนี้ถือได้ว่าเป็นคนสุดท้ายในที่มงานของศูนย์ข่าวสาละวินที่อยู่มาจนกระทั่งวารสารสาละวินโพสต์ปิดตัวลง นั่นคือ “แสงลีน” ซึ่งเป็นคนไทใหญ่ จบการศึกษาจากโรงเรียนจ่ามตอง ลักษณะเด่นของโรงเรียนแห่งนี้คือ จะเน้นการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เป็นโรงเรียนที่เปิดโอกาสให้นำเด็กในพื้นที่รัฐฉานเข้ามาเรียนร่วมกัน 1 ปี นอกจากนั้นแสงลีนยังเป็นหนึ่งในทีมกลุ่มผู้หญิงชาวไทยใหญ่ที่ดำเนินโครงการค้นหาข้อเท็จจริง ภายใต้โครงการวิเคราะห์วิจัยเรื่องการข่มขืนของทหารพม่าต่อกลุ่มผู้หญิงชาวไทยใหญ่ ดังนั้นด้วยความที่ได้ทักษะและความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษ การแปล การเขียนบทความ และมีส่วนร่วมในการทำวิจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับปัญหา หรือผลกระทบต่างๆจากรัฐบาลพม่าที่เกิดขึ้นกับชนกลุ่มน้อย ด้วยประสบการณ์โดยตรงที่มากมายจึงทำให้บรรณาธิการฯตัดสินใจเลือกแสงลีนเข้ามาเป็นหนึ่งในทีมงานฯ²

ภาพรวมหลักๆขององค์กรสาละวินนี้จะมีบุคลากรทั้งสิ้น 4 คน คือ วันดี สันติวุฒิมณี, ณัฐพร วิวรรณ, หนึ่ง, และแสงลีน ซึ่งเป็นบุคลากรที่ทำงานด้วยกันจนถึงวาระสิ้นสุดของการผลิตสื่อในรูปแบบวารสาร แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นตลอดระยะเวลา 9 ปีของการผลิตสื่อวารสารสาละวินโพสต์ ก็ยังมีบุคลากรท่านอื่น เพียงแต่มีเหตุผลต่าง ๆ นานาที่ทำให้ไม่สามารถทำงานร่วมกันได้นาน ด้วยเหตุผลของความคิด ความสามารถ และการปฏิบัติที่ไม่ตรงกันกับวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ของการผลิตสื่อวารสารสาละวินโพสต์ ฉะนั้นจึงมีเพียง 4 คนเท่านั้นที่อยู่ร่วมกันจนถึงวาระการยุติในการจัดทำสาละวินโพสต์

2. รูปแบบ การบริหารจัดการ และการดำเนินงานภายในองค์กรสาละวินโพสต์

2.1 ภาพรวมของพัฒนาการการบริหารจัดการองค์กรสาละวินโพสต์

การนำเสนอข่าวสารเกี่ยวกับประเทศพม่าเป็นภาษาไทยในนามว่า “สาละวินโพสต์” นั้น เกิดขึ้นมาจากหลักการเบื้องต้นที่ผู้วิจัยได้เกริ่นกล่าวมาก่อนหน้านี้ว่า ในช่วงเวลาของการกำเนิดศูนย์ข่าวแห่งนี้ ปี พ.ศ.2545 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สื่อภาษาไทยเพื่อนำเสนอเรื่องราวในพม่าค่อนข้างน้อย ทั้งๆที่ประเทศไทย และประเทศพม่า

² สัมภาษณ์ วันดี สันติวุฒิมณี, บรรณาธิการวารสารสาละวินโพสต์, 23 เมษายน 2556.

มีพรมแดนติดต่อกัน (ติดต่อกันเป็นระยะทางถึง 2,401 กิโลเมตร)³ นอกจากนี้ประชาชนพม่าเองก็มีการอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นเหตุผลในเรื่องของการเข้ามาทำงานเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตใหม่ที่ดีกว่า หรือเหตุผลที่มาจากความรุนแรงทางการเมืองภายในพม่าที่ทำให้หลายคนต้องอพยพเข้ามาในพื้นที่ฝั่งไทย และกลายเป็นคนพลัดถิ่น หรือบางรายไม่มีเอกสารรับรองความเป็นตัวตนทางกฎหมาย นั่นหมายความว่าคนพม่าหลายคนเข้ามาอยู่ในพื้นที่ฝั่งไทยเป็นบุคคลที่ไม่มีสถานะทางกฎหมาย “ไร้สัญชาติ และไร้ตัวตน” ซึ่งเป็นอีกหนึ่งปัญหาที่สำคัญ การสร้างความเข้าใจเพื่อความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างไทยและพม่าจึงเป็นสิ่งแรกเริ่มที่จุดประกายให้บรรณารักษ์ “วันดี สันติวุฒิมณี” ริเริ่มจัดทำสื่อทางเลือกนี้ขึ้นมา เพื่อเป็นตัวกลางหลักในการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศพม่าในทุกๆด้านให้กับประชาชนที่สนใจ หรือเป็นการเปิดพื้นที่ในการสร้างความเข้าใจที่ดีเกี่ยวกับพม่ามากขึ้น

องค์กรสาละวินโพสต์นี้เริ่มต้นมาจากการก่อร่างในรูปแบบของ “องค์กรพัฒนาเอกชน หรือ Non Government Organization (NGO)” โดยใช้ชื่อเริ่มต้นว่า “ศูนย์ข่าวสาละวิน” ภายใต้ผู้ริเริ่มอย่างที่เคยเรียกกล่าวในเบื้องต้นคือ “วันดี สันติวุฒิมณี” ศูนย์ข่าวนี้ออกตั้งขึ้นเพื่อนำเสนอเรื่องราวต่างๆที่มุ่งทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจให้กับคนไทยเกี่ยวกับทุกๆด้านของประเทศพม่า อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และลดอคติทางความคิดที่มีอยู่ของคนไทย เพื่อมิตรภาพในฐานะเพื่อนบ้านที่ติระหว่างสองประเทศ

ในช่วงที่เริ่มก่อตั้งนั้น องค์กรสาละวินโพสต์แห่งนี้นั้น กระบวนการทำงานของสาละวินโพสต์ได้ทำงานอยู่ภายใต้สำนักข่าวเชื่อม (Chuem) สำนักข่าวนี้นี้เป็นหน่วยงานภาคภาษาไทยของสำนักข่าวฉาน (S.H.A.N) ซึ่งเป็นองค์กรหนึ่งของกลุ่มชาติพันธุ์ไทยใหญ่ เริ่มทำตั้งแต่เดือนมิถุนายน ปี 2545 และจากนั้นก็แยกตัวออกมาก่อตั้งเป็นศูนย์ข่าวสาละวิน ในเดือนกุมภาพันธ์ ปี พ.ศ.2546⁴

ดังนั้นในช่วงปีแรก สาละวินโพสต์จะมุ่งเน้นผลิตในลักษณะของวารสารเป็นหลัก และในเวลาต่อมาทางทีมงานองค์กรสาละวินโพสต์ก็ได้ขยายขอบข่ายงานเพิ่มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นงานสื่อที่ต้องการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับประเทศพม่า ซึ่งช่องทางที่สามารถติดตามกันได้มี 3 ช่องทางด้วยกัน ได้แก่ วารสารสาละวินโพสต์, เว็บไซต์ www.salweennews.org, และช่องทางอีเมล นอกจากนี้ก็ยังมีงานที่ต้องการเสริมสร้างทักษะ

³ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก, แม่สอด-เมียวดี... พื้นที่เศรษฐกิจใหม่ชายแดนไทย-พม่า [ออนไลน์], 27 พฤษภาคม 2556. แหล่งที่มา <http://www.rmutto.ac.th/newRmutto/index.php?menu=shownews&page=AL770>

⁴ ภัคพันธ์ ภัทรนาวิก, “วารสารสาละวินโพสต์ และเว็บไซต์ศูนย์ข่าวสาละวิน กับบทบาทสื่อทางเลือกเพื่อสื่อสารเรื่องชนกลุ่มน้อยพม่าในประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาวารสารสนเทศ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551).

เกี่ยวกับกระบวนการผลิตสื่อ โดยทางองค์กรได้มีการจัดกิจกรรมอบรมทางด้านการผลิตสื่อ ซึ่งมีการเชื่อมโยงกับองค์กรอื่น ๆ ที่เป็นองค์กรสื่อเพื่อมุ่งนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศพม่า หรือทำงานด้านพม่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรสื่อพลัดถิ่น, องค์กรสิทธิมนุษยชนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆจากพม่า, กลุ่มเยาวชนในค่ายผู้ลี้ภัยตามแนวชายแดนไทย-พม่า, รวมถึงองค์กรไทยที่ทำงานในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพม่า ฯลฯ และสุดท้ายที่องค์กรให้ความสำคัญก็คือ การสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กรไทย-พม่า ไม่ว่าจะเป็นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับสื่อหรือองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานด้านต่างๆ ที่สำคัญในบางช่วงก็มีการจัดค่ายแลกเปลี่ยนระหว่างเยาวชนไทย-พม่าอีกด้วย

2.2 วัตถุประสงค์ และเป้าหมายในการผลิตวารสารสาละวินโพสท์ และเว็บไซต์สาละวินนิวส์ออนไลน์

การนำเสนอเรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับประเทศพม่านั้น สิ่งสำคัญที่สุดที่บรรณาธิการ และทีมงานผู้จัดทำต้องการนั่นก็คือ การพยายามสร้างความเข้าใจในเชิงบวก และลดอคติต่างๆในทุกด้านเกี่ยวกับประเทศพม่า ปัจจัยดังกล่าวจึงเป็นสาเหตุเบื้องต้นที่ทำให้บรรณาธิการคิดที่จะปรับเปลี่ยนทัศนคติ และมุมมองทางความคิดที่เป็นอคติของคนส่วนใหญ่ ซึ่งหากจะวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่างๆที่เป็นสาเหตุสำคัญที่ได้ส่งผลให้สื่อส่วนใหญ่ของประเทศไทย (ในอดีต ณ ช่วงเวลาที่เริ่มก่อตั้งศูนย์ข่าวฯ) มักมีการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารของประเทศเพื่อนบ้านในลักษณะเชิงลบ หรือมีความคิดที่เป็นอคตินั้น อาจกล่าวได้ว่าเกิดขึ้นมาจาก

ประการแรก ในช่วงระยะเริ่มต้นของการก่อตั้งสาละวินโพสท์นั้น สังคมการเมืองพม่าถือได้ว่ายังคงอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาลทหารพม่าที่เต็มไปด้วยความรุนแรง และสงคราม รวมถึงปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น อันเนื่องมาจากการไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หากแต่กลับมุ่งส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณที่ควรบริหารด้านอื่นๆที่จำเป็น แต่กลับนำเอางบประมาณส่วนนั้นกลับไปพัฒนากองทัพ และอาวุธ คือเห็นความสำคัญของการทหารมากกว่าชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนภายในประเทศ ด้วยลักษณะดังกล่าวจึงทำให้สายตาของคนภายนอกที่มองมาที่พม่า จึงมักถูกเหมารวมในกรอบที่ว่าพม่าเป็นประเทศไม่ดี มีความรุนแรง และเต็มไปด้วยหายนะทางสงคราม ด้วยบริบททางสังคมการเมืองพม่าที่เต็มไปด้วยปัญหาต่างๆจึงทำให้ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากการมองของคนภายนอกมักเป็นไปในเชิงอคติ หรือมีแต่ภาพลบ แม้กระทั่งสื่อสารมวลชนเองก็เหมารวมว่าประเทศพม่าเต็มไปด้วยความเลวร้าย มีอคติในเชิงลบ

ประการที่สอง แม้ว่าสื่อจะทำหน้าที่ถ่ายทอด หรือเป็นกระบอกเสียงในการนำเสนอเรื่องราวด้านต่างๆ ซึ่งในที่นี้หากพิจารณาในแง่ของการนำเสนอเรื่องราวด้านต่างๆของประเทศพม่า ก็คงพบว่ามักเป็นการนำเสนอ

ให้เห็นแต่ภาพของความรุนแรง และความเลวร้ายเป็นส่วนใหญ่ หรือสะท้อนให้เห็นแต่ปัญหาในด้านต่างๆ ฉะนั้น ชาวพาดหัวหน้าหนึ่ง หรือชื่อคอลัมน์เด่นๆของสื่อไทยส่วนใหญ่จึงเป็นเรื่องเกี่ยวกับพม่าในด้านลบที่น่ากลัว เช่น ชาวแรงงานพม่าฆ่าโหดนายจ้าง ชาวแรงงานพม่าข่มขืนหญิงไทย ฯลฯ ลักษณะข่าวจึงเป็นไปในลักษณะนี้ เป็นการเหมารวมแรงงานพม่าทั้งหมด ซึ่งถ้าถามว่าแรงงานคนอื่นๆที่ทำประโยชน์ให้กับประเทศไทยด้านต่างๆ ก็ นับว่ามีจำนวนมาก แต่กลุ่มบุคคลเหล่านี้ที่มีคุณค่า และมีประโยชน์ต่อประเทศไทยมักไม่ได้รับการนำเสนอผ่าน สื่อ

ประการที่สาม สังคมไทยถือได้ว่ามักให้ความสำคัญกับลัทธิชาตินิยม (Nationalism) ที่มีความสุดโต่ง กล่าวคือการมองภาพตัวเองดี และเหนือกว่าภาพของประเทศอื่นๆเสมอ ด้วยความยิ่งใหญ่ หรือประวัติศาสตร์ ชาตินิยมที่แรงกล้าจึงมักได้รับการถ่ายทอด และนำเสนอบ่อยครั้งเข้าไปเข้ามา กระบวนการทำงานของสื่อใน ลักษณะดังกล่าวจึงถือได้ว่า ยิ่งเป็นการผลิตซ้ำอคติทางประวัติศาสตร์ หรือการแบ่งพวก “ความเป็นเรา และ ความเป็นเขา” ออกจากกัน ประวัติศาสตร์ความทรงจำที่ได้รับการบอกเล่า และถ่ายทอดต่อเนื่องกันมายิ่งเป็น การสร้างความขัดแย้ง และความเกลียดชังมากยิ่งขึ้น ฉะนั้นยิ่งพม่าอยู่ในบริบททางสังคมที่เป็นเผด็จการที่ตึง เครียด ผนวกกับประวัติศาสตร์ความทรงจำที่เลวร้ายในอดีตซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาอย่างต่อเนื่อง ยิ่งเป็น ปัจจัยสนับสนุนให้เกิดอคติเชิงลบมากยิ่งขึ้น ฉะนั้นทางความคิดที่ได้จึงนำไปสู่ความขัดแย้ง และความเกลียดชัง ในที่สุด⁵

ด้วยเหตุนี้ทั้ง สามประการดังที่กล่าวไปในตอนต้นถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นจุดแรกเริ่มทาง ความคิดของบรรณาธิการ และทีมงานผู้จัดทำสาละวินโพสท์ที่ต้องการจะปรับเปลี่ยนทัศนคติ มุมมองทาง ความคิดที่มองประเทศเพื่อนบ้านอย่างพม่าในทางที่ดีขึ้น แม้ว่าลักษณะทางสังคมการเมืองจะเต็มไปด้วย ความเลวร้าย และปัญหามากมายก็ตาม แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าต้องเหมารวมว่าพม่าทั้งหมดมีแต่ความเลว รุนแรง น่ากลัว หากแต่ยังมีอีกมุมหนึ่ง หรือคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ควรให้ความสำคัญต่อการสร้างความเข้าใจ เพราะ พวกเขาเหล่านั้นไม่ใช่ต้นเหตุของปัญหาต่างๆภายในสังคมพม่า การเหมารวม หรือนำเสนอแต่ภาพลบจึงไม่ใช่ วิธีการนำเสนอข้อมูลที่ดีของสื่อสารมวลชน ฉะนั้นสาละวินโพสท์จึงเกิดขึ้นมาเพื่อให้ความสำคัญกับการสร้าง ความเข้าใจในมุมมองเชิงบวกของประเทศเพื่อนบ้านอย่างพม่ามากขึ้น เพื่อที่จะค่อยๆปรับเปลี่ยนทัศนคติจาก

⁵ วันดี สันตวิจิตร, “การผลิตสื่อทางเลือกข้ามพรมแดน : กรณีศึกษาวารสารสาละวินโพสท์” ใน สัมมนาวิชาการ แม่น้ำโขง-สาละวิน : ผู้คน ฝืนดิน และสุวรรณภูมิของอาเซียน, ชาติวิทย์ เกษตรศิริ, บรรณาธิการ (กรุงเทพฯ : โครงการตำราสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์, 2549), หน้า 2-4.

อคติมาสู่ความเข้าใจ และเห็นอกเห็นใจในความเป็นเพื่อนมนุษย์ระหว่างกัน ซึ่งเมื่อความคิดเปลี่ยนแปลง ต่อมาการกระทำก็ต้องเปลี่ยนแปลงตามมา บริบทลักษณะดังที่เกริ่นกล่าวมาทั้งหมดจึงได้กลายมาเป็นรากฐานที่เป็นสาเหตุปัจจัยในการก่อตั้งศูนย์ข่าวสาละวิน และวารสารสาละวินโพสต์ รวมถึงเว็บไซต์สาละวินนิวส์ออนไลน์ในเวลาต่อมา

อาจกล่าวโดยสรุปถึงจุดประสงค์หลักเริ่มแรกของการผลิตและนำเสนอเนื้อหาที่ตีพิมพ์ผ่านวารสารสาละวินโพสต์นั้นได้ว่า เป็นการดำเนินไปตามเป้าหมายที่ทีมงานได้ตั้งไว้ตั้งแต่แรกเริ่มว่า “ศูนย์ข่าวสาละวิน เป็นองค์กรพัฒนาเอกชน ที่ก่อตั้งขึ้นจากนักข่าวไทย มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนไทย และประชาชนทุกกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศพม่า โดยทำหน้าที่รวบรวม และผลิตข่าวสารเกี่ยวกับประเทศพม่าเผยแพร่สู่สังคมไทย”

คอลัมน์ทุกๆคอลัมน์จึงพยายามทำให้คนอ่านเริ่มเปิดใจรับฟังแบบเห็นอกเห็นใจประชาชนจากประเทศพม่า อาทิ “คอลัมน์เสียงจากผู้พลัดถิ่น” เป็นเรื่องเล่าผ่านประสบการณ์ของผู้พลัดถิ่นจากประเทศพม่า ซึ่งในบางเรื่อง ผู้อ่านอาจได้รับรู้ถึงความรู้สึกเศร้าสลด หรือหดหู่สะเทือนใจ ได้แก่ เรื่อง “พ่อผมเป็นทหารพม่า ผันร่ายที่เป็นจริง” เป็นเรื่องของเด็กหนุ่มไทยใหญ่ที่มีพ่อเป็นสายลับให้กับทหารพม่าแต่งงานกับแม่ชาวไทยใหญ่ตามหน้าที่ ตัวเขาเองก็เพิ่งรู้ว่าพ่อตัวเองเป็นทหารพม่าจากจดหมายของพ่อ⁶ กรณีนี้ก็ได้อ่านให้เห็นได้ชัดว่าไม่มีใคร แม้แต่ตัวลูกเองที่มีพ่อเป็นทหารจะให้ความสำคัญ หรือสนับสนุนระบบรัฐทหารในพม่า ฉะนั้นการนำเสนอเนื้อหาในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นวิธีการหนึ่งที่ต้องการสร้างความเข้าใจใหม่ให้กับคนทั่วไป โดยเฉพาะคนไทยได้รู้ว่าคนพม่าโดยทั่วไปไม่ได้เป็นคนที่เลวร้าย หรือคนไม่ดี แต่สิ่งที่หล่อหลอมให้คนทั่วไปมักคิดว่าพม่าเป็นเมืองที่เลวร้ายนั้นอันเป็นเพราะความรุนแรงเกี่ยวกับสถานการณ์ทางสังคมการเมืองในประเทศพม่าต่างหาก

2.3 กระบวนการ และวิธีการดำเนินงานขององค์กรสาละวิน

สำหรับกระบวนการขั้นตอนในการดำเนินงานขององค์กรสาละวินโพสต์ในฐานะที่เป็นองค์กรกลางสำคัญในการนำเสนอเรื่องราวต่างๆที่เกี่ยวข้องกับประเทศพม่าให้กับผู้อ่านได้เข้าใจถึงความจริงที่เกิดขึ้น

⁶ วันดี สันติวุฒิเมธี, “สาละวินโพสต์ฉบับสุดท้าย เปิดใจบรรณาธิการ ถอดบทเรียนเก้าปี ประมวลภาพความประทับใจ,” วารสารสาละวินโพสต์, ฉบับที่ 67 (กันยายน-ตุลาคม 2554) : 8.

นั้น กระบวนการทำงานจะเริ่มต้นด้วยการสืบค้น และรวบรวมข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับด้านต่างๆของประเทศพม่า ไม่ว่าจะแหล่งข่าวนั้นจะเป็นของไทยที่เป็นภาษาไทย หรือต่างชาติที่ใช้ภาษาอังกฤษ ทีมงานขององค์กรจะทำการรวบรวมเอกสารที่เป็นภาษาไทย และภาษาอังกฤษเหล่านั้น หลังจากนั้นในกรณีที่เป็นภาษาอังกฤษก็จะมีทีมงาน (ณัฐพร วิวรรณ และแสงฉิน) ทำหน้าที่แปลเอกสารภาษาอังกฤษให้เป็นภาษาไทย หรือแม้กระทั่งเอกสารที่เป็นภาษาพม่า ก็จะมีทีมงาน (หนึ่ง) ทำหน้าที่แปลเอกสารจากภาษาพม่าเป็นภาษาไทยเช่นกัน โดยในระยะเริ่มแรกนั้นจะใช้สื่อออนไลน์ โดยจะส่งผ่านไปยังอีเมลล์ของผู้ที่สมัครเป็นสมาชิก หลังจากนั้นต่อมาในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2545 ก็ได้มีการพัฒนาเป็นการผลิตในรูปแบบที่เป็นสื่อประเภทวารสาร ซึ่งการผลิตในรูปแบบวารสารนั้น ทางทีมงานได้กำหนดกรอบระยะเวลาในการจัดทำ และเผยแพร่ออกเป็น 6 สัปดาห์ต่อ 1 ฉบับ⁷ ซึ่งตลอดระยะเวลาของการทำงานก็จะมีการพัฒนา ปรับเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น เพื่อสร้างความน่าสนใจ และชวนให้ผู้อ่านติดตาม นับว่าเป็นสื่อที่มีประโยชน์อย่างมากต่อการติดตามเรื่องราวต่างๆของประเทศพม่า โดยเฉพาะสถานการณ์ทางสังคมที่มีพลวัตอยู่ตลอดเวลา

2.4 แหล่งเงินทุนที่เป็นงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรสาละวิน (วารสารสาละวิน โฟสต์ และเว็บไซต์สาละวินนิวส์ออนไลน์)

อาจกล่าวได้ว่าการผลิตสื่อประเภทวารสารสาละวินโฟสต์ และเว็บไซต์สาละวินนิวส์ออนไลน์นั้น บรรณาธิการวารสารสาละวินโฟสต์ได้อธิบายให้ฟังว่า

“งบประมาณส่วนใหญ่ที่สนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรสาละวินนั้นมาจากประเทศสหรัฐอเมริกา ในขณะที่งบประมาณในการทำเว็บไซต์ (แม้กระทั่งปัจจุบัน) ได้มาจากแคนาดา ซึ่งทุนที่ได้รับมาทั้งสองประเทศนี้นั้นมาจากองค์กรที่สนับสนุน และให้ความสำคัญในเรื่องของสิทธิมนุษยชนในประเทศพม่าเป็นประเด็นหลักสำคัญ เพื่อที่จะนำเงินทุนเหล่านั้นไปพัฒนาถ่ายทอดในรูปแบบสื่อต่างๆ”⁸

โดยในช่วงเริ่มแรกนั้น องค์กรสาละวินถือได้ว่าเป็นองค์กรหนึ่งที่ได้รับ ความสนใจ และได้รับความช่วยเหลือในเรื่องของเงินทุนเป็นจำนวนค่อนข้างมาก ซึ่งเงินทุนที่ได้มาในช่วงเวลานั้นมีประโยชน์สำคัญที่

⁷ ภัคนันท์ ภัทรนาวิก , “วารสารสาละวินโฟสต์ และเว็บไซต์ศูนย์ชาวสาละวิน กับบทบาทสื่อทางเลือกเพื่อสื่อสารเรื่องชนกลุ่มน้อยพม่าในประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาวารสารศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551).

⁸ สัมภาษณ์ วันดี สันติวุฒิมณี, บรรณาธิการวารสารสาละวินโฟสต์, 23 เมษายน 2556.

สามารถทำให้ทีมงานผู้ผลิตสื่อสาธารณะวิโปสต์ หรือแม้กระทั่งเว็บไซต์สามารถที่จะเดินทางไปเก็บข้อมูลยังสถานที่จริงด้วยตัวเอง ซึ่งข้อมูลที่ได้มาก็จะมีลักษณะเป็นข้อมูลขั้นต้นแบบปฐมภูมิที่เกิดจากการลงพื้นที่ ซึ่งจะแตกต่างจากตอนนี้ที่กระบวนการดำเนินงานในลักษณะดังกล่าวไม่สามารถทำได้อีกต่อไป เพราะด้วยการสนับสนุนงบประมาณที่ค่อนข้างจำกัด และถูกตัดไปในบางส่วน จึงทำให้กระบวนการทำงานทำได้เพียงเลือกข่าวเท่านั้น ซึ่งเป็นการคัดเลือกบทความที่คนอื่นทำ (ภาษาพม่า หรือภาษาอังกฤษ) และนำมาแปล ซึ่งเป็นวิธีการเลือกข่าวเพื่อนำมาแปลเท่านั้น

2.5 กระบวนการผลิต และกลุ่มเป้าหมาย

สำหรับในช่วงแรกของการผลิตวารสารสาธารณะวิโปสต์นั้น อาจกล่าวได้ว่าทางองค์กรฯ ได้วางแผนเกี่ยวกับจำนวน หรือปริมาณในการผลิตแต่ละครั้งจำนวนทั้งสิ้น 1,000 ฉบับ โดยในช่วงแรกนั้นถือได้ว่าเป็นการจัดส่งเอกสารวารสารสาธารณะวิโปสต์ให้ฟรีไม่มีค่าใช้จ่ายใดๆ ให้กับกลุ่มองค์กร อาชีพ หรือกลุ่มบุคคลประเภทต่างๆ ที่ทางทีมงานต้องการให้อ่านเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในเรื่องราวด้านต่างๆ ของชนกลุ่มน้อย อันเป็นเพราะในบางครั้งความคิด ความเข้าใจที่เกิดขึ้นมาจากการได้รับฟังข่าวสารจากสื่อกระแสหลักมากเกินไปอาจเป็นลักษณะของการครอบงำความรู้ ความคิด และข้อเท็จจริงที่เป็นไปในด้านเดียว อันทำให้ในบางครั้งผู้ใช้สื่อได้รับสารที่ไม่ถูกต้องตามหลักคุณค่าแห่งข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ดังนั้นหน้าที่หลักๆ ของวารสารสาธารณะวิโปสต์ในช่วงแรกๆ คือการถ่ายทอดเนื้อหาประเด็นต่างๆ ที่เป็นไปเพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นแก่ผู้ปฏิบัติงาน (ทั้งภาครัฐ และเอกชน) ทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับชนกลุ่มน้อย อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีชนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่ และรวมไปถึงกลุ่มที่ไม่เกี่ยวข้อง อันจะช่วยสร้างความเข้าใจได้ในระดับหนึ่ง ได้แก่ หน่วยงานราชการ ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ ครู รวมถึงหน่วยงานภายในรัฐบาล โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและจัดทำนโยบาย ฯลฯ การจัดส่งวารสารในลักษณะดังกล่าวจึงถือเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่สามารถทำให้เกิดความเข้าใจใหม่ และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนทัศนคติหรือความคิดในเชิงอคติที่มีอยู่แต่เดิมไปสู่ความคิดในด้านการสร้างความสมัครสมานสามัคคีของสองพื้นที่ รวมทั้งเข้าใจในกรอบของปัญหาทั้งหมดที่เกิดขึ้นทั้งในพม่า บริเวณชายแดน และในประเทศไทย

ลักษณะดังกล่าวจึงเป็นคุณค่าสำคัญของบทบาทสื่อทางเลือกที่ทำหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อที่จะสร้างความเข้าใจ มีการแลกเปลี่ยนความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงระหว่างกัน มุ่งหาความหมายร่วมกัน พร้อมทั้งร่วมกัน

ส่งเสริมให้เกิดการตระหนักในคุณค่าของการมีส่วนร่วม ซึ่งถือเป็นกระบวนการสร้างความเสมอภาค และความเท่าเทียมกันในด้านการสื่อสารมวลชน

ต่อมาจากการทำงานในปีแรกด้วยตัวคนเดียวคือ วันดี สันติวุฒิมณี ซึ่งเป็นบรรณาธิการผู้ริเริ่มจัดทำสื่อประเภทนี้ เห็นว่าการกระจายข้อมูลทางองค์กรทำควรจะต้องครอบคลุมกลุ่มผู้อ่านมากกว่านี้ ในปีที่สองของการดำเนินงานในการผลิตวารสารสาละวินโพสตันั้น นอกจากบรรณาธิการจะได้เริ่มรับผู้ช่วย (ณัฐพร จิวรรณ) เข้ามาเพื่อแบ่งเบาภาระ และช่วยกันสร้าง หรือขับเคลื่อนการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ก็ยังได้ขยายไปยังกลุ่มผู้อ่านที่กว้างมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นนิสิต นักศึกษา คณาจารย์ โดยเฉพาะกลุ่มผู้ที่ศึกษา หรือทำงานด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา หรือที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ การขยายกลุ่มผู้อ่านนี้ นัยยะหนึ่งนอกจากเป็นการขยายกลุ่มผู้รับสารแล้ว ยังเป็นการสร้างความรู้จักให้กับวารสาร และองค์กรมากยิ่งขึ้น โดยมีการเพิ่มปริมาณในการผลิตที่จากเดิมเพียง 4,000 เล่ม เป็น 4,500 เล่ม ซึ่งเพิ่มมา 500 เล่ม ในช่วงเวลานี้เริ่มมีการจัดวางจำหน่าย และบางส่วนยังคงเป็นการแจกให้อ่านฟรี

3 พัฒนาการ และลักษณะโดยทั่วไปของการผลิตสื่อทางเลือก (วารสารสาละวินโพสท์)

3.1 การผลิตในรูปแบบจดหมายข่าว (สีขาว-ดำ)

เมื่อพิจารณาถึงพัฒนาการของการผลิตเนื้อหาต่างๆผ่านวารสารสาละวินโพสตันั้น ในช่วงเริ่มต้นของการก่อตั้งสื่อประเภทนี้นั้น ลักษณะของสื่อที่นำเสนอออกสู่สังคมให้ประชาชนในฐานะผู้รับสารได้อ่านกันนั้นจะมีลักษณะเป็นจดหมายข่าว สีขาว-ดำ ซึ่งภาพรวมของประเด็นที่นำเสนอผ่านสื่อในช่วงเวลานี้นั้นจะมีลักษณะเป็น “ข่าว และสถานการณ์ปัจจุบัน (ทางการเมือง)” ณ ขณะนั้นแทบทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้การนำเสนอสารในช่วงแรกจึงมีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งถือเป็นข้อเสียอย่างหนึ่งของนักสื่อสารมวลชนที่ทำให้การนำเสนอเนื้อหาเรื่องราวต่างๆมีความซ้ำซาก ไม่มีจุดเด่นที่สามารถทำให้ผู้อ่านสนใจ หรืออยากติดตาม ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้ในช่วงเวลาต่อมา บรรณาธิการได้คิดวิธีการนำเสนอเนื้อหาต่างๆผ่านสื่อในรูปแบบที่น่าสนใจใหม่ๆที่เข้ามาแทนที่สื่อประเภทจดหมายข่าว อันจะเป็นวิธีการสร้างความแปลกใหม่ให้กับผู้ผลิต และความน่าสนใจชวนติดตามให้กับผู้อ่าน

จากการพิจารณารูปแบบเนื้อหาในรูปแบบของจดหมายข่าวที่นำเสนอในช่วงปีแรกนั้น อาจอธิบายให้เห็นภาพรวมของพัฒนาการได้ว่า ในช่วงเริ่มแรกนั้น วารสารสาละวินโพสท์มีการพัฒนารูปแบบการนำเสนอในรูปแบบจดหมายข่าวสีขาวดำ (อย่างที่บรรณาธิการได้ให้สัมภาษณ์ และเกริ่นกล่าวไปในเบื้องต้น) ซึ่งเมื่อผู้วิจัย

ได้พิจารณาถึงรูปแบบเนื้อหาบนปก และด้านในส่วนใหญ่ของจดหมายข่าวนั้น ก็จะพบว่าการนำเสนอข่าวของ บรรณาธิการจะเป็นการนำเสนอในแง่ของสถานการณ์พม่าเป็นหลัก โดยจะแยกออกเป็นหมวดหมู่ต่างๆ ที่สำคัญ ได้แก่ การเมือง, เศรษฐกิจ, สังคม, สิทธิมนุษยชน เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วในช่วงเริ่มแรกนั้นมีคอลัมน์เกี่ยวกับเกร็ดความรู้ทางด้านพม่าประมาณ 2-3 คอลัมน์เท่านั้น ได้แก่ คอลัมน์ “รู้จักคนดัง” ซึ่งเป็นคอลัมน์ที่ต้องการแนะนำประวัติคนที่มีความสำคัญ, คอลัมน์ “แนะนำหนังสือ” ซึ่งเป็นคอลัมน์ที่ต้องการแนะนำให้รู้จักกับหนังสือทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับพม่า หรือชนกลุ่มน้อยพม่า เป็นต้น⁹

3.2 การผลิตในรูปแบบจดหมายข่าว (สีดำ-น้ำเงิน)

ต่อมาสาละวินโพสต์ก็ได้เริ่มพัฒนารูปแบบการนำเสนอเนื้อหาต่างๆ เป็นสองสี คือ สีดำ และสีน้ำเงิน (ตั้งแต่ฉบับที่ 8) ที่สำคัญตั้งแต่ฉบับที่ 8 เป็นต้นมานั้น ผู้เขียนได้เพิ่มคอลัมน์จากแต่เดิมที่มีเพียง 2-3 คอลัมน์ มาเป็นประมาณ 10 คอลัมน์ เช่น คอลัมน์ “คำถามคาใจ” ซึ่งเป็นชื่อคอลัมน์ที่นำเสนอเกี่ยวกับข้อสงสัยต่างๆ ทุกเรื่องเกี่ยวกับประเทศพม่า, คอลัมน์ “แวดวงบันเทิง” ซึ่งจะเป็นการนำเสนออีกมิติหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับแวดวงบันเทิงในประเทศพม่า, คอลัมน์ “รู้จักเว็บไซต์” และคอลัมน์ “รู้จักหนังสือ” ซึ่งจะเป็นคอลัมน์ที่แนะนำให้รู้จักกับสื่อทั่วไป (เว็บไซต์/หนังสือ) ที่มุ่งนำเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเทศพม่า เป็นต้น¹⁰

3.3 การผลิตในรูปแบบงานเขียนเชิงสารคดี

ภายหลังจากการที่ทีมงานได้ผลิตวารสารสาละวินโพสต์ออกมาได้ 9 ฉบับ ซึ่งเป็นการผลิตในรูปแบบของจดหมายข่าวนั้น ผู้ผลิตหลักได้คิดที่จะปรับเปลี่ยนการตีพิมพ์ หรือรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิม นั่นคือ เป็นการผลิตในรูปแบบแนวสารคดีมากยิ่งขึ้น อันเป็นเพราะที่ทีมงานผู้ผลิตคิดว่าการผลิตเนื้อหาออกมาในช่วงเวลาดังกล่าวแต่ละฉบับนั้น ก็เป็นประเด็นเดิๆที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ปัญหาต่างๆทางการเมืองในพม่า ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นล้วนเป็นปัญหาที่มักไม่ได้รับการแก้ไขไปในทิศทางที่ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการสู้รบ การกักกันบริเวณของนางอองซานซูจี การละเมิดสิทธิมนุษยชนต่างๆที่เกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้งในประเทศพม่า ทางฝ่ายผู้ผลิตจึงคิดว่า การนำเสนอเนื้อหาต่างๆโดยใช้รูปแบบของจดหมายข่าวนั้นมีความไม่น่าสนใจ เพราะว่าภาพที่ใช้จาก

⁹ วันดี สันตวุฒิเมธี, “สาละวินโพสต์ฉบับสุดท้าย เปิดใจบรรณาธิการ ถอดบทเรียนก้าวปี ประมวลภาพความประทับใจ,” วารสารสาละวินโพสต์, ฉบับที่ 67 (กันยายน-ตุลาคม 2554) : 6.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 6-7.

ข่าวนั้นมีความซ้ำซ้อน หรือมีทิศทางในลักษณะเดิมซึ่งทำให้เกิดความไม่น่าสนใจ ด้วยเหตุนี้ฉบับที่ 10 เป็นต้นมานั้น การนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบของ “สารคดี” จึงน่าจะสร้างความสนใจให้กับผู้อ่านได้มากกว่าเดิม โดยที่บนปกวารสารสาละวินโพสต์นั้นจะเป็นภาพของสารคดีเรื่องหลักภายในเล่ม โดยด้านในจะประกอบด้วยคอลัมน์ต่างๆ ประมาณ 10-12 คอลัมน์ อาทิ คอลัมน์ข่าว, บทความ, เกร็ดความรู้ด้านต่างๆ การนำเสนอเนื้อหาในลักษณะนี้จึงมีรูปแบบ หรือลักษณะเช่นเดียวกับวารสารทั่วไป ด้วยรูปลักษณะภายนอกของการตีพิมพ์ที่มีความสวยงามนั้น ได้ผลักดันทำให้วารสารเกิดความน่าสนใจที่สามารถทำให้ผู้คนทั่วไปเกิดความอยากอ่านมากยิ่งขึ้น

วารสารสาละวินโพสต์เริ่มปรับเปลี่ยนภาพปกจากสองสีมาเป็นสี่สีตั้งแต่ฉบับที่ 13 ส่วนด้านในจะตีพิมพ์เป็นสี่ขาวดำ ซึ่งจะเป็นลักษณะนี้ไปจนถึงฉบับที่ 26 ซึ่งเป็นฉบับแรกที่เริ่มใช้สีเป็น 4 สี โดยเฉพาะอย่างยิ่งคอลัมน์ “เมนูอาหารชาติพันธุ์”, คอลัมน์ “เล่าด้วยภาพ” เป็นต้น คอลัมน์ดังกล่าวมีความจำเป็นต้องใช้สีที่หลากหลายเพื่อที่จะทำให้ภาพที่น่าสนใจ หรือลักษณะเนื้อหาที่มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ที่สำคัญจำนวนหน้าก็ได้เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จากฉบับแรกมีเพียงแค่ 8 หน้าเท่านั้น ก็ปรับขยายเนื้อหา และประเด็นออกเป็น 48-52 หน้า

4. หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกข้อมูลเพื่อตีพิมพ์ลงในวารสารสาละวินโพสต์ และนำเสนอผ่านเว็บไซต์สาละวินนิวส์ออนไลน์

สำหรับหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกข้อมูลมานำเสนอนั้น ทางองค์กรฯจะให้ความสำคัญกับความหลากหลาย หรือความไม่ซ้ำ เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกอยากติดตาม การคัดเลือกข้อมูลเพื่อนำมาตีพิมพ์ลงในวารสารสาละวินโพสต์ หรือนำเสนอข้อมูลต่างๆผ่านเว็บไซต์สาละวินนิวส์ออนไลน์นั้นจึงหมุนเวียนสับเปลี่ยนรูปภาพ และประเด็นหลักที่น่าสนใจให้มีความหลากหลาย ได้แก่ ประเด็นด้านสถานการณ์ปัจจุบัน, การเมือง, สังคมวัฒนธรรม, ชนกลุ่มน้อย, แหล่งท่องเที่ยว ฯลฯ โดยที่แต่ละประเด็นจะนำเสนอสลับปรับเปลี่ยนกัน โดยมีประเด็นใหม่ๆที่คนมักไม่ค่อยรู้มานำเสนออยู่บ่อยครั้ง อย่างไรก็ตามแม้จะนำเสนอประเด็นหลักต่างๆผ่านหน้าปก หากแต่เนื้อหา ประเด็นย่อยต่างๆ หรือคอลัมน์ประจำก็ยังคงมีอยู่เหมือนเดิม ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดจากกระบวนการคัดเลือกข้อมูลเพื่อนำมาเสนอผ่านหน้าปก รวมถึงเนื้อหา คอลัมน์ภายในตัวเล่มในลักษณะดังกล่าวนี้ถือได้ว่าได้สร้างความหลากหลาย และความน่าสนใจให้กับผู้อ่าน ทำให้ไม่น่าเบื่อ เฉกเช่นการนำเสนอในรูปแบบเดิมๆที่สร้างความซ้ำอย่างในช่วงเริ่มต้นของการก่อตั้งองค์กรฯ

เมื่อพิจารณาถึงภาพรวมของคอลัมน์พื้นฐานในทุกฉบับ ตั้งแต่ฉบับที่ 10-67 ซึ่งเป็นการนำเสนอในรูปแบบสารคดีนั้นจะประกอบด้วย 2 ส่วนหลักที่สำคัญคือ “ข่าว” และ “บทวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน” โดยที่ในส่วนของการวิเคราะห์ที่ในคอลัมน์อื่นๆจะมีการปรับเปลี่ยน และเปลี่ยนแปลงไปทุกปี โดยจะมุ่งเน้นในการนำเสนอให้เห็นถึงความหลากหลายของข้อมูลทั่วไปของประเทศพม่า การนำเสนอในแง่มุมที่หลากหลายเหล่านี้จะเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่สามารถทำให้ผู้อ่าน หรือผู้รับสารสามารถที่จะเข้าใจ และมองเห็นประเทศพม่าโดยรวมได้ครบทุกๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม เป็นต้น

5. ประเด็นเนื้อหาหลักที่นำเสนอผ่านวารสารสาละวินโพสต์

การนำเสนอประเด็นเนื้อหาผ่านวารสารสาละวินโพสต์จะอยู่บนพื้นฐานของโจทย์ในการผลิตสื่อที่ว่า “ปัญหาทางการเมืองในพม่ามันได้ส่งผลกระทบต่อชีวิตประชาชน?” ซึ่งในที่นี้อาจได้แก่ ผลกระทบในเรื่องสิทธิมนุษยชน, เรื่องวัฒนธรรม, และเรื่องอื่นๆอีกมาก ฯลฯ โดยที่ประเด็นหลักจะอยู่ที่เรื่องของ “การเมือง” ซึ่งหลังจากนั้นก็แตกย่อยออกไปสู่เรื่องอื่นๆที่เป็นปัญหาที่มีความหลากหลายซับซ้อน โดยผู้วิจัยจะขอสรุปออกมาเป็นแผนผังที่แสดงถึงภาพรวมที่เป็นประเด็นเนื้อหาหลักที่นำเสนอผ่านวารสารสาละวินโพสต์

อย่างไรก็ตามนอกจากวารสารสาละวินโพสต์จะเต็มไปด้วยเรื่องราว หรือเนื้อหาที่นำเสนอเป็นไปในเชิงสลดหดหน่วงด้านวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นในบริบททางสังคมการเมืองที่อยู่ภายใต้รัฐบาลทหารเป็นส่วนใหญ่ หากแต่ยังมีอีกมุมหนึ่งที่บรรณาธิการฯ ก็พยายามคิดหา มุม คอลัมน์ที่ไม่ตึงเครียดเกินไป เป็นมุมเบาๆสบายๆ อย่างเช่น “คอลัมน์ตามรอยฝัน” ซึ่งเป็นเรื่องเบาๆเกี่ยวกับการตามหาและทำตามความฝันของแต่ละคนในประเทศพม่า เพื่อเป็นแรงบันดาลใจ หรือให้กำลังใจแก่ผู้ที่มีความฝัน โดยแสดงให้เห็นว่าแม้ประชาชนพม่าจะอยู่ในบรรยากาศทางสังคมการเมืองที่ตึงเครียดที่ทหารเข้าควบคุมทุกหย่อมหญ้า หากแต่ความฝันที่อยากจะเป็น ที่อยากจะทำก็ไม่ได้ถูกควบคุมไปตามบรรยากาศทางสังคมการเมืองที่เกิดขึ้น¹¹ คอลัมน์ในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นการพัฒนาทางด้านการนำเสนอเนื้อหาในวารสารสาละวินโพสต์ของบรรณาธิการฯ ในยุคถัดมา เพื่อที่จะปิดช่องโหว่คำติ หรือคำแนะนำจากผู้อ่านที่ว่า “เพราะเหตุใด ทำไมเรื่องราวจากประเทศพม่ามันมีแต่เรื่องหดหู่ หรือไม่มีเรื่องหนักๆ ผู้อ่านอยากเห็นแง่มุมที่เป็นมนุษย์ และแง่มุมดีๆบ้าง”¹² คอลัมน์ที่นำเสนอในเรื่องนี้ ได้แก่ เรื่อง

¹¹ วันดี สันติวุฒิมะธี, สาละวินโพสต์ฉบับสุดท้าย เปิดใจบรรณาธิการ ถอดบทเรียนเก้าปี ประมวลภาพความประทับใจ. (เชียงใหม่ : สำนักพิมพ์ นันทพันธ์พรินต์ติ้ง จำกัด, 2554), หน้า 9.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

“ความฝันของเด็กกะเหรี่ยงพลัดถิ่นคนหนึ่ง คือ การเก็บเงินส่งกลับไปช่วยพ่อแม่สร้างบ้าน หลังจากนั้นเธอจึงอยากเก็บเงินเพื่อกลับไปทำงานจิตอาสาในชุมชน”¹³ จึงเห็นได้ว่าในคอลัมน์ดังกล่าวนั้นไม่ได้สะท้อนให้เห็นแง่มุมที่เป็นเพียงคนพม่าคนหนึ่งเท่านั้น หากแต่ก็ได้แสดงให้เห็นว่า แม้จะฝันในสิ่งที่อยากจะทำ แต่ในโลกแห่งความเป็นจริงในพม่านั้นกลับมีโอกาสเป็นจริงได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาดูถึงเด็กในค่ายผู้ลี้ภัยที่ต่างก็มีความฝันที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นฝันอยากเป็นหมอ พยาบาล วิศวกร ฯลฯ แต่ความฝันของเขาก็ไม่อาจเป็นความจริงได้เลย เพราะเมื่อวิเคราะห์ดูแล้วลักษณะดังกล่าวนี้ไม่ได้เกิดขึ้นมาจากการที่เขาขาดความสามารถ หากแต่เพราะพวกเขาตกอยู่ในสถานะของการเป็นผู้พลัดถิ่น ซึ่งเป็นเหตุผลที่ทำให้พวกเขาเหล่านั้นไม่สามารถเข้าสู่การได้รับการบริการขั้นพื้นฐานทั่วไปที่เป็นประโยชน์จากภาครัฐได้ โดยเฉพาะด้านการเข้าถึงระบบการศึกษาที่ดีที่รัฐจัดให้ พวกเขาเหล่านี้ก็ไม่สามารถเข้าถึง หรือเข้าสู่รูปแบบอาชีพที่ตนเองวาดฝันไว้ได้เหมือนคนทั่วไปที่มีเสรีภาพ และมีสถานะทางกฎหมายที่ให้การยอมรับในความเป็นบุคคล ซึ่งสิ่งเดียวที่กลุ่มคนพลัดถิ่นสามารถทำได้คือ การเป็นครูสอนอยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยได้เท่านั้น¹⁴ ปრაภฏการณดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เกิดขึ้น ที่มีสาเหตุมาจากสถานะ และสถานภาพทางกฎหมายที่ให้การรับรองสถานะความเป็นบุคคลในสังคมพม่า ฉะนั้นวารสารสาละวินโพสต์ก็จะเป็นตัวกลางหลักที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเชิงโครงสร้างที่มีอยู่ในประเทศพม่าที่รัฐบาลไม่ได้ให้ความสำคัญ หรือเข้าไปแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง เพื่อลด หรือเยียวยาปัญหาที่เกิดขึ้น

นอกจากนั้นก็ยังมีคอลัมน์อื่นๆอีกมากมาย ซึ่งถือเป็นพัฒนาการสำคัญในการนำเสนอเนื้อหาข่าวสารของวารสารสาละวินโพสต์อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ คอลัมน์ “กฎหมายเพื่อคนชายขอบ” โดยบรรณาธิการฯ จะมอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบในการเขียน ซึ่งสำหรับคอลัมน์นี้จะเขียนโดย ศ.ดร.พันธุ์พิทักษ์ กาญจนะจิตรา สายสมุทร ซึ่งจะมีความสำคัญอย่างมากต่อกลุ่มผู้มีปัญหาไร้สัญชาติ, คอลัมน์ “เมนูอาหารชาติพันธุ์” ซึ่งจะเป็นคอลัมน์เบาๆแนะนำอาหารของชนกลุ่มต่างๆ โดยบรรณาธิการฯ ได้ให้สัมภาษณ์ว่าในคอลัมน์นี้จะเป็นการหนึ่งที่สามารถเปิดโอกาสให้ชนกลุ่มน้อยพม่าได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงในการนำเสนอสาระต่างๆที่เป็นประโยชน์ผ่านวารสารสาละวินโพสต์ โดยที่จะเชิญตัวแทนชนกลุ่มน้อยมาประกอบอาหารให้ดูกันเลย ซึ่งระหว่างการทำงานนั้นก็จะมีทีมงานคอยบันทึกวิธีการทำทุกอย่างขั้นตอนอย่างละเอียด¹⁵ ในคอลัมน์นี้ถือได้ว่าเป็น

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9.

¹⁵ สัมภาษณ์ วันที่ สันติคุณิเมธี, บรรณาธิการวารสารสาละวินโพสต์, 23 เมษายน 2556.

คอลัมน์สำคัญที่องค์กรฯได้เปิดโอกาสให้ชนกลุ่มน้อยในพม่าได้เข้ามามีส่วนร่วมในการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ลงในวารสารสาละวินโพสต์ ซึ่งจะทำให้เกิดความน่าสนใจ หรือแม้กระทั่งผู้อ่านที่ชื่นชอบในการทำอาหาร ก็สามารถที่จะนำสูตร หรือวิธีการทำไปทดลองปฏิบัติได้ด้วยตนเอง การได้มาซึ่งข้อมูลในการเขียนเนื้อหาคอลัมน์นี้จึงมีลักษณะเป็นไปในเชิงข้อมูลขั้นต้นที่มาจากเจ้าของอาหารโดยตรง, คอลัมน์ “ต่างเรื่องมุมเดียว” ซึ่งเป็นคอลัมน์ที่ไม่ได้หนักมาก เพราะเป็นการนำเสนอโดยใช้สื่อประเภทภาพยนตร์ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น ผู้เขียนก็จะเลือกนำเสนอภาพยนตร์ในแง่มุมที่สอดคล้องเชื่อมโยงกับสถานการณ์ภายในพม่า การเมือง รวมถึงด้านสังคมวัฒนธรรมเป็นหลัก เช่น เรื่อง [Beyond Rangoon ผู้เพื่อเธอ ของชาน ซูจี](#), [Not one less เด็กหัวใจผู้และครูตัวน้อย](#), [I am David – เด็กผู้ชาย หัวใจไม่ยอมแพ้](#), [Innocent Voices – เสียงบริสุทธิ์หยุดสงคราม](#), [Hotel Rawanda ทางเดียวที่เราจะรอดคือการช่วยเหลือกัน](#), [Dirty Pretty Things ลบเหลี่ยมเลว](#), [Offside ผู้หญิงก็มีหัวใจ](#), [This prison where I live เมื่อตลกต้องกลายเป็นนักโทษการเมือง](#) ฯ

จากลักษณะเบื้องต้นเป็นเพียงตัวอย่างคอลัมน์ใหม่ๆที่ได้พัฒนาขึ้นมาในแต่ละยุคโดยทีมงานผู้เขียนอย่างต่อเนื่อง พัฒนาการในการนำเสนอเนื้อหาที่หลากหลายดังกล่าว นัยยะหนึ่งมีที่มาจากกรณีของผู้อ่านที่เสนอแนะเข้ามาอย่างต่อเนื่องจนทำให้เนื้อหาในวารสารสาละวินโพสต์ได้รับการพัฒนา และปรับปรุงเพิ่มเติมเรื่อยมา กระนั้นพัฒนาการในแต่ละยุคจึงเกิดขึ้นมาเพื่อมุ่งหวังที่จะผลิตออกมาให้ผู้อ่านมีความพึงพอใจ หรือตอบสนองผู้บริโภคสื่อประเภทนี้เป็นสำคัญ พร้อมทั้งจะทำให้เข้าใจในอัตลักษณ์ความเป็นตัวตน และสภาวะปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งมาจากสถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศพม่าที่มีผลกระทบต่อชนกลุ่มน้อย ทุกกระบวนการนำเสนอข้อมูลข่าวสารผ่านวารสารสาละวินโพสต์จึงเป็นไปเพื่อสร้างความเข้าใจในความเป็นจริงของคนทั่วไป และชนกลุ่มน้อยในพม่า รวมถึงเข้าใจสภาพความเป็นจริงทางการเมืองภายในพม่าที่เกิดขึ้น โดยมีหัวใจในการทำงานที่สำคัญคือ “การสร้างความเป็นธรรม” ให้แก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบ